

УДК 738.2:03-057.875

Шташук О. А.,
завідувач кафедри образотворчого
та декоративно-прикладного мистецтва
Рівненського державного гуманітарного університету,
кандидат педагогічних наук, доцент, м. Рівне

**ОБРАЗНО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ
ДИПЛОМНИХ РОБІТ СТУДЕНТІВ
СПЕЦІАЛЬНОСТІ
«ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНЕ МИСТЕЦТВО»**

***Анотація.** У статті автор, використовуючи практичний досвід професійної підготовки фахівців зі спеціальності «Декоративно-прикладне мистецтво» Рівненського державного гуманітарного університету, аналізує процес виконання дипломних робіт як результатів завершального етапу здобуття фахової освіти. На основі осмислення змістового наповнення дипломних робіт виокремлює їх образні та стилістичні особливості.*

***Ключові слова:** дипломна робота, образність та стилістика, творчість, декоративно-прикладне мистецтво.*

***Постановка проблеми, її зв'язок із важливими завданнями.** Дипломні роботи є результатом завершального етапу академічного навчання студентів більшості спеціальностей. Особливе значення означені дослідження відіграють у підготовці фахівців спеціальності «Декоративно-прикладне мистецтво». У процесі виконання дипломної роботи випускникам «відкриваються перспективи» їхньої самостійної професійно-творчої діяльності у різних мистецьких напрямах, можливості вибору самостійного творчого*

шляху. У перебігу творчої роботи у майбутніх фахівців викристалізуються конкретні спрямування та пріоритети, їхні творчі уподобання та нахили, зосередження на чітких стильових рисах кожного регіону. Під таким кутом зору дипломні роботи не лише завершують процес навчання студентів та формування їх як творчих індивідуальностей, а можуть розглядатися як важливий засіб оцінювання діяльності мистецької кафедри, а саме системи навчання майбутніх фахівців спеціальності «Декоративно-прикладне мистецтво». Зважаючи на це, актуалізується проблема усвідомлення різноманітних аспектів здобуття фахової освіти у межах навчального процесу [1, с. 97]. Аналітичний розгляд кінцевого результату навчання – дипломних робіт – відкриває перспективи для більш деталізованого та поглибленого процесу здобуття фахової освіти студентів вказаної спеціальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій із проблеми, виокремлення невирішених її частин. Поглибленого науково аналізу образно-стилістичних особливостей дипломних робіт випускників кафедри не проводилося, якщо не брати до уваги окремі аналітичні замітки у періодичних виданнях. У колективному кафедральному збірнику автори подають розгорнуту характеристику діяльності кафедри образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва Рівненського державного гуманітарного університету (РДГУ) за останні 20 років. У праці згадується про дипломні роботи як заключний етап процесу навчання освітньо-кваліфікаційних рівнів «бакалавр» та «спеціаліст». Автори публікацій акцентують увагу переважно на тематиці дипломних робіт, вказують можливості творчої інтерпретації студентами «вічних» чи класичних тем, наголошують на завданнях їхньої

діяльності: «...правильна і вдала побудова художнього твору згідно з основними композиційними закономірностями, дотримання ритмічності та врівноваженості композиційних елементів, досягнення загальної гармонії та художньої виразності під час створення художнього образу... Тематика – розмаїта й охоплює побутові, сакральні, романтичні, геральдичні та інші проблеми. Проте значне місце відведено темам краєзнавчо-історичного характеру. Студенти поглиблено цікавляться історією рідного краю, прагнуть відтворювати найбільш визначні і маловідомі історичні та археологічні пам'ятки у своїх творчих роботах» [2, с. 99]. Автори стверджують, що «...фахова підготовка студентів завершується виконанням бакалаврських та кваліфікаційних завдань у вигляді творчих робіт, в яких здобуті уміння та навички акумулюються та втілюються у найбільш довершений твір декоративно-прикладного мистецтва... Відтак, студент-випускник прагне зробити власний твір якомога змістовним і досконалим, із обов'язковим «прочитанням» художнього образу» [2, с. 100].

Можна навести й деякі інші публікації у періодичних виданнях за останнє десятиріччя, на шпальтах яких висвітлюються окремі аспекти діяльності кафедри в цілому. Однак проблема щодо виконання дипломних робіт розглядається лише еkleктично й у контексті активної виставкової діяльності кафедри, подій, у яких колектив кафедри брав участь. Питання образно-стилістичних особливостей дипломних робіт спеціально не виокремлювалися та не досліджувалися.

Формулювання мети статті: здійснити теоретичний аналіз образно-стилістичних особливостей дипломних робіт студентів спеціальності «Декоративно-прикладне мистецтво» на практичному

матеріалі діяльності кафедри образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва Рівненського державного гуманітарного університету.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів.

Одним із важливих чинників виконання дипломних робіт майбутніх фахівців спеціальності «Декоративно-прикладне мистецтво» визначаємо рівень художньої творчості. Саме означена форма естетичної діяльності вирізняє індивідуальність митця будь-якого профілю, й саме на основі творчих досягнень студентів можна робити висновки про основні мистецько-педагогічні підходи певного навчального закладу та рівень освіти загалом.

Художня творчість майбутніх фахівців спеціальності «Декоративно-прикладне мистецтво» як найвища форма естетичної діяльності є основою реалізації власних уявлень або асоціацій у вигляді художнього образу, що й спостерігається в дипломних роботах. За природою дипломна робота відкриває можливість студенту чи не вперше в житті через створений художній образ передати внутрішні поняття, погляди, набутий творчий досвід. Таким чином, виконання дипломної роботи випускників Рівненського державного гуманітарного університету досліджуваної спеціальності у широкому розумінні є відображенням їхніх творчих цінностей, психологічно-емоційних характеристик та особливостей творчого світогляду.

Виокремлені завдання здатні виконати лише творчо обдаровані особистості, тобто ті, хто певною мірою володіє неповторною образною мовою мистецтва [4, с. 352], хто за роки навчання у ВНЗ зумів долучитися до творчої діяльності та навчився знаходити у ній задоволення та насолоду. Процес здобуття освіти зі спеціальності «Декоративно-прикладне мистецтво»,

його завершення виконанням оригінальної дипломної роботи – є підготовкою до самостійної творчої діяльності, яка дозволяє змінювати середовище, побут, підносить культуру людей як суб'єктів естетичної діяльності.

Щороку, задовго до безпосередньої праці над дипломом працівники кафедри образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва затверджують визначені теми для дипломних робіт 4-х та 5-х курсів спеціальності «Образотворче та декоративно-прикладне мистецтво». Студентам на основі принципу вільного вибору пропонують обрати тему дипломної роботи. У визначенні теми спираються на конкретні творчі уподобання та безпосередні творчі нахили, переваги щодо художньо-технічного відтворення кожного індивіда, крім того, беруть до уваги показники навчальної та творчої роботи за усі роки навчання.

Майбутнім фахівцям пропонують численну тематику, що, власне, є своєрідним ідейно-змістовним спрямуванням для відтворення у дипломних роботах. Процес підбору кожної теми відбувається з урахуванням різноманітних чинників, як-от: історичні події в Україні та інших державах, державні та релігійні свята, ювілейні дати визначних особистостей, тематично-змістовне ілюстрування літературних, поетичних та музичних творів, різноманітні явища та події в Україні, які мають великий вплив на подальший історичний розвиток. Найбільш поширеними серед студентів є теми міфологічно-обрядового, етично-філософського, а також вільно-абстрактного спрямування. Прокоментуємо сформульоване міркування.

Наприклад, тема: «Червоне та чорне» (гобелен) Марії Марцинюк є символічною (символ квітки маку), її можна віднести до етично-філософського

спрямування. Чітко виражений історичний характер притаманний роботі Наталки Путрі «Етнодух» (кераміка), у якій авторка створює своєрідний образ трипільської берегині. Аналогічною є «Золото скіфів» (батік) Оксани Гребень, де за основу взято окремі твори скіфського мистецтва.

Вітчизняна народна творчість слугує підґрунтям виконання багатьох дипломних робіт. Серед них – «Несе Галя воду» (об'ємна пластика, дерево) Ірини Шевченко, «В обіймах серпанку» (ансамбль одягу) Людмили Зьолко та інші. Визначальною у виборі тем для випускників також постає краса рідної природи. Наприклад, краса українських Карпат зумовила вибір теми «Подорож» (художній текстиль) Ельмірою Білою.

В останні роки серед майбутніх фахівців набуває поширення звернення до творчості відомих вітчизняних митців. Студенти прагнуть у дипломних роботах відображати окремі епізоди визначних творів, або ж засобами декоративно-прикладного мистецтва творити власні художні образи на основі створених визначними митцями. Натепер захищено дипломні роботи, виконані на основі творів Лесі Українки, Тараса Шевченка та інших визначних українських та зарубіжних художників.

У 2014-2015 навчальному році були успішно виконані та захищені дипломні роботи «Дивосвіт» (кераміка) Олександри Місько на основі традиційних мотивів творчості української художниці М. Приймаченко, «Олеся» (кераміка) Мирослави Позняковської – на основі творчості письменника О. І. Купріна та інші.

Отже, тематика дипломних робіт доволі різноманітна, наведений вище перелік підтверджує їх різноспрямованість та змістовну різноаспектність. Вибір теми має велике значення для роботи над

дипломною, він багато у чому є визначальним в плані орієнтування на конкретний художній образ, на стилістику художнього відтворення.

Художньо-образне вирішення творчого задуму у вигляді дипломної роботи потребує поглибленого аналітичного пошуку та узагальнень, вдумливого виокремлення особливостей ідейно-тематичного спрямування. Твір декоративно-прикладного мистецтва (дипломну роботу розглядаємо як оригінальний мистецький зразок декоративно-прикладного мистецтва) характеризується цілісністю і змістовним поєднанням засобів художньої виразності та образних прийомів, що вважається стилістичними ознаками даного твору [3, с. 287]. У кожному творі декоративно-прикладного мистецтва можна виокремити комплекс таких ознак, які у поєднанні із структурою образу, із його художньою формою дозволяють безпомилково впізнавати загальну стилістику. Образність як творча реалізація уявлень чи асоціацій в художній формі разом із стилістичними ознаками виступають потужними факторами художньої виразності та довершеності, вони дозволяють твору мистецтва відбутись, стати пізнаваним та оригінальним.

Для більш детальнішого розгляду елементів образності та стилістики дипломних робіт, як приклад, розглянемо окремі роботи, захищені у 2013-2014 навчальному році.

Дипломна робота Людмили Зьолко «В обіймах серпанку» (ансамбль одягу) наочно візуалізує процес творчо-пошукової та технологічної роботи над дипломним проектом. Авторка детально обґрунтовує актуальність обраної теми, яка зумовлена необхідністю збереження національної культурної спадщини, традиційних народних мотивів.

У поясненні наголошує на перманентній затребуваності суспільством сучасних дизайнерських розробок на основі мотивів національного костюму, також на тому, що подібні колекції етнічного характеру не втрачають актуальності, вони доволі позитивно сприймаються в мистецьких колах, а також відіграють важливу роль у процесі національної самосвідомості. Таким чином вибудовується образний стрій роботи. Отже, у даній дипломній роботі репрезентується авторське переосмислення художньої виразності та образності, притаманної традиціям поліського вбрання, його декоративним елементам. Так, відчуття серпанку відтворено сучасними тканинами, використанням традиційного та прямого (тунікоподібного) крою суконь, у геометричних мотивах тканих поясів та вишивці простежуються поліські традиції. При цьому сучасні матеріали й технології не дисонують із традиційними мотивами, а вдало підкреслюють етнічні ознаки виробу.

Показово у контексті образно-стилістичного аналізу є дипломна робота Ельміри Білої «Подорож», яка виконана у техніці гобелен. Структура роботи охоплює чотири частини, розташовані горизонтальним спрямуванням, й кожна з них покликана асоціюватись із оригінальними кадрами спогадів про подорож Карпатами. Отже, творчий задум уже є цікавим, оригінальним, його доповнює стримана кольорова гама – ніжні пастельні відтінки сірого, синього та коричневого з елементами переходу від світлого до більш темнішого. За рахунок несильного контрасту виділено композиційний центр та основні деталі, які підкреслюють ідею та зміст роботи. Образність виражена доволі конкретно, «прочитується» своєрідне запрошення у подорож Карпатами.

Звертаючись до теми подорожі Карпатами, авторка прагне привернути увагу громадськості до краси рідної землі, котру потрібно любити та охороняти. Одночасно робить акцент на важливість подорожі як фактору розвитку світогляду та емоційно-чуттєвої сфери у житті людини. Розв'язання такої непростой теми засобами художнього текстилю позначено сучасним підходом, оригінальністю та самостійністю. Даний gobelen, не зважаючи на техніко-технологічну традиційність сприймається сучасним твором декоративно-прикладного мистецтва універсального призначення ще й завдяки вдало підібраним засобам художньої виразності та розмірам. У результаті захищена дипломна робота справляє цілком позитивне враження та демонструє тенденції розвитку сучасного вітчизняного художнього текстилю.

Дипломну роботу Олександри Місько «Дивосвіт» (керамічне декоративне панно) пропонуємо для подальшого образно-стилістичного аналізу. Безперечна актуальність даної роботи обґрунтовується значущістю вивчення мистецьких традицій народної творчості українських художників.

Важливо, що в пояснювальній записці вказується на потенціали виховання, закладені у творчості геніальної художниці Марії Приймаченко, на можливості її активного позитивного впливу на духовний розвиток молодого покоління, на творчу професійну самореалізацію майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва. Як зазначає рецензент Тетяна Чернігівець, в цілому дану роботу можна вважати практичною спробою систематизувати семантику традиційних мотивів творчості української художниці Марії Приймаченко та створити на їх основі твір декоративно-прикладного мистецтва – декоративне панно.

Таким чином, дипломна робота виконувалась на основі опрацювання творчості видатної української художниці – самобутньої, неповторної, оригінальної представниці «народного примітиву». На цьому побудована стилістика твору, а створені керамічні образи не лише нагадують творчу манеру Марії Приймаченко, а й по особливому розповідають про її творчість, «занурюють» у світ її образно-смыслових композиційних сюжетів. Саме цим пояснюється образний стрій, композиційні характеристики роботи та колористичне вирішення. Колір керамічних пластів, як і в Марії Приймаченко, сяє таємничою глибиною емалі, або ж спалахує золотом, чи проливається вражаючою синню ультрамарину. А зображені таємничі звірі повною мірою відображають образи із «звіриної серії» Марії Приймаченко як унікального явища, яке не має аналогів ні у вітчизняному, ні у світовому мистецтві. Її народна стихія, народна фантастика є втіленням певних етичних категорій, глибокої філософії життєствердження. Цікава та своєрідна стилізація, неповторні розмаїті сюжети, казкові звірі, птахи і букети квітів відкрили можливості широкого творчого опрацювання, що й повною мірою використала дипломниця. Тому й головною темою та основною сюжетною лінією даної дипломної роботи було обрано фантастичний і таємничо-глибинний світ народної художниці Марії Приймаченко.

Доволі привабливими для студентів стають композиції із символічним характером образів, побудованих на основі асоціативного сприйняття. Такою є дипломна робота «Червоне та чорне» (гобелен) Марії Марцинюк. Актуальність теми обґрунтовується величезною варіативністю символічного навантаження квітки маку у традиційній культурі України. Своєю роботою авторка засвідчує про те, що творче

переосмислення й композиційне вирішення образу квітки маку у сучасному українському декоративно-прикладному мистецтві можуть бути використані й збагачені у контексті розвитку світового мистецтва. Також акцентується на ролі, що відігравав мак у різні періоди героїчно-трагічних подій як у вітчизняній, так і у світовій історії, на символізмі макової квітки, його образного значення у фольклорі, міфології, інших видах мистецтва різних країн.

У концепцію даного дипломного проекту та його реалізацію в матеріалі було покладено творче переосмислення символіки маку разом із колом роздумів, ідей, емоцій, що виникли в результаті прочитання твору українського письменника Михайла Стельмаха «Мак цвіте». Рецензент дипломної роботи, кандидат історичних наук О. Л. Промська вважає, що декоративна стилізація маку, пов'язана з меандром, надає образу загальноєвропейського позачасового звучання. Колірне вирішення не лише зв'язує роботу з національними мистецькими традиціями, але й постає як головний засіб виразності. Емоційний, контрастний, палаючий, він розкриває тему та ідею, передає усю неоднозначність й складність символіки макової квітки, виявляє авторські почуття. Лаконічність та геометризованість образотворчого мотиву разом із емоційним колірним розв'язанням посилені масштабуванням композиції, яка, незважаючи на традиційність застосованих технік сприймається абсолютно сучасним твором декоративного мистецтва універсального призначення. Відповідно, gobelen в цілому сприймається цілісним мистецьким продуктом, у якому тема реалізована неординарно й цілком у сучасному ключі. Мистецькі пошуки дипломантки втілились в нетрадиційному розв'язанні традиційного мотиву, вдало обраних засобах художньої виразності та

розмірах роботи. Представлена текстильна композиція справляє ефектне враження та гідно презентує сучасний етап розвитку українського художнього текстилю.

Образно-стилістичний аналіз іншої захищеної дипломної роботи – «В день такий на землі розквітає весна» (об'ємно-просторова композиція, дерево) Ольги Кузьмич засвідчує прагнення студентки виявити окремі риси сучасного декоративно-прикладного мистецтва. У роботі за виглядом цілком модерного вигляду (дерев'яні прямокутні форми) втілена одвічна ідея усього людства – кохання двох людей. В усі часи перед людством стояло й стоїть питання – що таке любов, як її зобразити, як відтворити увесь круг проблем, пов'язаних із коханням. Так от, студентка поступово відкриває таїну кохання через зображення образів юнака та дівчини, руки яких мимоволі торкаються одна одної, адже один ніжний дотик рук замінює собою безліч слів про любов та довіру, дружбу та вірність, турботу, бажання прийти на допомогу. Таким чином, стилістика цієї дипломної роботи спрямовує думки глядача по особливому сприйняти тему кохання, поглянути на неї через призму поетичних рядочків українського поета Володимира Сосюри, втілених у образах закоханих. На перший погляд звичайна й зрозуміла тема відразу ж постає глибокою та далеко не простою, і не усі її змістовні аспекти відтворені на високому художньому рівні, але слід вітати прагнення студентки до експерименту, до втілення «незвичайної» теми кохання в «звичайному» матеріалі – дереві. Доволі оригінально вирішено композицію, у якій змістовний та геометричний центри об'єднані у одне. У цьому композиційному центрі зображені руки юнака та дівчини на тлі ажурного отвору, що надає роботі незвичності та оригінальності.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок з напрямку. На основі стисло висвітлених результатів теоретичного аналізу образно-стилістичних особливостей дипломних робіт студентів спеціальності «Декоративно-прикладне мистецтво» ми прийшли до таких висновків. По-перше, процес роботи над дипломною роботою, власне твір та його захист, дозволяють простежити основні аспекти образного та стилістичного вирішення, ознайомитись із загальними дидактичними методами. По-друге, певна еклектичність у роботах молодих митців є відображенням загальних тенденцій сучасної культури, роботи цікаві своєю безпосередністю та відкритістю для несподіваних композиційних вирішень та творчих експериментів. По-третє, проведений образно-стилістичний аналіз окремих дипломних робіт студентів показує їх орієнтування на вагомій події, явища, визначні творчі особистості, на проблеми та виклики, які стоять перед суспільством, на усе те, чим живе суспільство. На основі усього цього і створюються художні образи, завжди оригінальні та своєрідні. По-четверте, спільним у створенні художніх образів, як і належить випускникам творчої спеціальності вишу, є поєднання безпосереднього відтворення природи (вивчення природи проводиться упродовж декількох років навчання) з узагальненнями, стилізацією та декоративністю, з композиційними пошуками найповнішого та найлогічнішого виявлення і відтворення. Такий своєрідний «механізм» виконання дипломних робіт є непростим, але він є логічним та закономірним в системі академічного навчання, до того ж, він унеможливорює різноманітні непрофесійні та непродумані елементи в процесі роботи над дипломом.

Загалом робота та захист дипломних проєктів у Рівненському державному гуманітарному університеті

є аналогічним Львівській національній академії мистецтв [3, с. 352], і має перспективи для продовження, так як окрім навчально-пізнавального, має ще й необмежені естетично-творчі аспекти вираження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вісник Львівської національної академії мистецтв. Вип.17. – Львів: ЛНАМ, 2006. – 368 с., іл.
2. Творчістю та наукою утверджуємо / упор. С. І. Шевчук. – Рівне: Волинські обереги, 2013. – 204 с., іл.
3. Мистецькі обрії – 99: Альманах: Науково-теоретичні праці та публіцистика / Академія мистецтв України / головн. наук. ред. І. Д. Безгін – К. : КНВМП «Символ-Т», 2000. – 440 с.
4. Мистецтвознавчий автограф / головн. ред. Г. Г. Стельмашук. – Львів: ЛНАМ, 2010. – Вип. 4-5. – 400 с., іл.

REFERENCES

1. Visnyk L'vivs'koyi natsional'noyi akademiyi mystetstv. Vyp.17. – L'viv: LNAM, 2006. – 368 s., il.
2. Tvorchistyu ta naukoyu utverdzhuyemo / upor. S. I. Shevchuk. – Rivne: Volyns'ki oberehy, 2013. – 204 s., il.
3. Mystets'ki obriyi – 99: Al'manakh: Naukovo-teoretychni pratsi ta publitsystyka / Akademiya mystetstv Ukrayiny / Hol. nauk. red. I. D. Bez'hin – K. : KNVMP «Symvol-T», 2000. – 440 s.
4. Mystetstvoznavchyy avtohraf / Holovn. red. H. H. Stel'mashchuk. – L'viv: LNAM, 2010. – Vypusk 4-5. – 400 s., il.

Сташук А. А. Образно-стилистические особенности дипломных работ студентов специальности «Декоративно-прикладное искусство».

Аннотація. В статті автор, використовуючи практичний досвід професійної підготовки студентів спеціальності «Декоративно-прикладне мистецтво» Рівненського державного гуманітарного університету, аналізує процес виконання дипломних робіт як результатів завершального етапу отримання професійної освіти. На основі розуміння змістового наповнення дипломних робіт виділяє їх образні та стилістичні особливості.

Ключові слова: дипломна робота, образність і стилістика, творчість, декоративно-прикладне мистецтво.

Stashuk A. A. The Figurative and stylistic features of diploma works of students of specialty «Arts and crafts».

Annotation. In the article the author, based on practical experience of training students of the specialty "Arts and crafts" Rivne state humanitarian University, analyzes the process of certification as the results of the final phase of vocational education. Based on the understanding of the content of theses allocates its imaginative and stylistic features.

Keywords: thesis, imagery and style, creativity, decorative and applied art.